

مهارت‌های زندگی و رادیو

• قاسم صابری
دانشجوی کارشناسی ارشد آموزش بزرگسالان
دانشگاه تهران

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

رتال جامع علوم انسانی

مقدمه:

از جمله راه‌هایی که ممالک پیشرفته برای افزایش اطلاعات شهروندان و انتقال نوآوری‌ها با جوامع در پیش گرفته و توفیق فراوانی به دست آورده‌اند، استفاده از وسایل ارتباط جمعی و خصوصاً رادیوست. رادیو به مثابه ابزار استثنایی به آموزش دهنده امکان می‌دهد پیام خود را به دورترین مناطق و آن سوی صعب‌العبورترین راه‌ها ارسال کند. این نوع آموزش انبوهی، آسان‌ترین و عملی‌ترین شیوه‌ای است که ارتباط دائمی با قشر مورد نظر را تضمین می‌کند.

آموزش مهارت‌های زندگی فرد را برای غلبه بر تنش‌ها و مشکلات پیش رو آماده می‌کند. با توجه به اهمیت یادگیری مهارت‌های زندگی برای مواجهه با مسائل و مشکلات روزمره و تأثیر آن بر بهبود زندگی فردی و اجتماعی، لازم است در فرایند تعلیم و تربیت توجه شود. در اهداف آرمانی و اهداف دوره‌های تحصیلی نظام جمهوری اسلامی ایران به صراحت و به‌طور ضمنی به آموزش مصادیق مهارت‌های زندگی تأکید شده است. آموزش این مهارت‌ها (مهارت‌های زندگی) موجب ارتقاء رشد شخصی و اجتماعی، محافظت از حقوق انسان‌ها و پیشگیری از مشکلات روانی و اجتماعی می‌شود.

منظور از مهارت‌های زندگی، آن نوع توانایی‌های شناختی، عاطفی و عملی است که برای موفقیت و احساس شادمانی در زندگی روزمره، معمولی و عادی مورد نیاز است و اهداف آموزش این نوع مهارت‌ها از الزامات و نیازهای روزمره زندگی استخراج می‌گردد.

تعریف مهارت‌های زندگی

و مؤثر انجام مسئولیت‌های اجتماعی، انجام تصمیم‌گیری‌های صحیح، حل تعارض‌ها و کشمکش‌ها بدون توسل به اعمالی که به خود یا دیگران صدمه می‌زند».

هدف از آموزش مهارت‌های زندگی، افزایش توانایی‌های روانی اجتماعی و در نهایت پیشگیری از ایجاد رفتارهای آسیب‌زننده به بهداشت و سلامت و ارتقای سطح سلامت روان افراد است.

مهارت‌های زندگی چندقدره تعریف شده است؛ مانند مهارت‌های فردی و اجتماعی که افراد جوان را قادر می‌سازد با خود، دیگران و با کل جامعه با موفقیت و سازگارانگی کنار بیایند و یا مهارت‌های زندگی، مهارت‌ها و رفتارهایی هستند که جوان و بزرگسال را آماده قبول مسئولیت‌های سنگین‌تر در زندگی می‌نماید؛ همچون انتخاب‌های درست و سالم، به‌دست آوردن مقاومت در مقابل فشارهای منفی و به‌حد اقل رساندن رفتارهای زیان‌آور. از نظر مفهومی، مهارت‌های زندگی عبارت‌اند از: مجموعه‌ای از توانایی‌هایی که در زمینه سازگاری، رفتار مثبت و مفید را فراهم می‌آورد. این توانایی‌ها فرد را قادر می‌سازد مسئولیت‌های نقش اجتماعی خود را بپذیرد و بدون لطمه‌زدن به خود و دیگران، به خواسته‌ها، انتظارات و مشکلات روزانه به‌ویژه در روابط بین فردی به شکل مؤثری روبه‌رو شود. (طارمیان، ۱۳۷۸: ۲۱)

مصادیق و انواع مهارت‌های زندگی

نمونه‌ای از مهارت‌های زندگی مطرح عبارت‌اند از:

- حل مسئله اجتماعی
- روابط بین فردی
- ارتباط انسانی
- قابلیت‌های حرفه‌ای
- بهداشت و سلامتی جسم و روان

(استنتن و دیگران، ۱۹۸۰، به نقل از شکوهی، ۱۳۶۹).

بیل ک. پیک لیسمر و همکاران (۱۹۹۸) چهار بعد کلی برای مهارت‌های زندگی مشخص کرده‌اند که این ابعاد عبارت‌اند از: الف: ارتباط بین فردی - ارتباطات انسانی: که مشارکت فرد در فعالیت‌های اجتماعی، برقراری روابط صمیمی بین فردی، بیان واضح و روشن تفکرات، ارتباطات غیرکلامی و... را در برمی‌گیرد.

ب: حل مسئله اجتماعی - تصمیم‌گیری: که شامل تشخیص مسئله، ارزیابی و تحلیل اطلاعات، انتخاب راه‌حل‌ها، تدوین هدف و... در شرایط زندگی روزمره و اجتماعی است.

منظور از مهارت‌های زندگی آن نوع توانایی‌های شناختی، عاطفی و عملی است که برای موفقیت و احساس شادمانی در زندگی روزمره، معمولی و عادی مورد نیاز می‌باشد و اهداف آموزش این نوع مهارت‌ها از الزامات و نیازهای روزمره زندگی استخراج می‌گردد. (پیت من، ۱۹۹۱؛ سازمان بهداشت جهانی، ۱۹۹۴)

موریس ای الیاس، از دانشگاه راجرز آمریکا و مؤلف کتاب تصمیم‌گیری اجتماعی و رشد مهارت‌های زندگی، مفهوم عامی از ماهیت مهارت‌های زندگی به‌دست می‌دهد:

«مهارت‌های زندگی... یعنی ایجاد روابط بین فردی مناسب

ج: رعایت بهداشت - سلامتی بدن: که بعد سوم مهارت‌های زندگی است. توجه به شیوه‌های مطلوب تغذیه، کنترل وزن، آراستگی ظاهر، فعالیت‌های اوقات فراغت، کنترل فشار روحی و جنبه‌های فیزیولوژیکی مسائل جنسی، اجزاء این بعد از مهارت هستند.

د: داشتن هدف در زندگی - رشد هویت: که حوزه‌های فرعی همچون آگاهی از هویت شخصی، افزایش و نگهداری عزت نفس، واضح‌سازی ارزش‌ها، معنی‌دارکردن زندگی، رعایت جنبه‌های اخلاقی مربوط به اعمال جنسی و... را شامل می‌گردد. (معصومی: ۱۳۸۵، ۵۲)

سازمان بهداشت جهانی (۱۹۹۴) ده مهارت را به‌عنوان مهارت‌های زندگی مطرح کرده است که عبارت‌اند از:

توانایی تصمیم‌گیری: این توانایی به فرد کمک می‌کند تا به نحو مؤثرتری در مورد مسائل زندگی تصمیم‌گیری کنند. اگر کودکان و نوجوانان بتوانند فعالانه در مورد اعمالشان تصمیم‌گیری نمایند، جوانب مختلف انتخاب‌ها را بررسی و پیامد هر انتخاب

و تجارب است. آموزش این مهارت، نوجوانان را قادر می‌سازد تا در برخورد با ارزش‌ها، فشار گروه و رسانه‌های گروهی مقاومت کنند و از آسیب‌های ناشی از آن در امان بمانند.

توانایی ارتباط مؤثر: این توانایی به فرد کمک می‌کند تا بتواند کلامی یا غیرکلامی و مناسب با فرهنگ، جامعه و موقعیت، خود را بیان نماید؛ بدین معنی که فرد بتواند نظرها، عقاید، خواسته‌ها، نیازها و هیجان‌های خود را ابراز و به هنگام نیاز از دیگران درخواست کمک و راهنمایی نماید. مهارت تقاضای کمک و راهنمایی از دیگران، در مواقع ضروری، از عوامل مهم یک رابطه سالم است.

توانایی روابط بین فردی: این توانایی به ایجاد روابط بین فردی مثبت و مؤثر فرد با انسان‌های دیگر کمک می‌کند. یکی از این موارد، توانایی ایجاد و ابقای روابط دوستانه است که در سلامت روانی و اجتماعی، روابط گرم خانوادگی به‌عنوان یک منبع مهم حمایت اجتماعی و قطع روابط اجتماعی ناسالم نقش بسیار مهمی دارد.

مهارت‌های زندگی را نمی‌توان به‌صورت منفعل آموزش داد. این مهارت‌ها از طریق آموزش مهارت‌های عملی و اثبات تجربی و تمرین‌های نظارتی یاد گرفته می‌شوند.

توانایی خودآگاهی: «خودآگاهی» توانایی شناخت خود و آگاهی از خصوصیات، نقاط ضعف و قدرت، خواسته‌ها، ترس‌ها و انزجارهاست. رشد خودآگاهی به فرد کمک می‌کند تا دریابد تحت استرس قرار دارد یا نه، و این معمولاً پیش‌شرط و شرط ضروری روابط اجتماعی و روابط بین فردی مؤثر و همدلانه است.

توانایی همدلی: «همدلی» یعنی اینکه فرد بتواند زندگی دیگران را حتی زمانی که در آن شرایط قرار ندارد، درک کند. همدلی به فرد کمک می‌کند تا بتواند انسان‌های دیگر را حتی وقتی با آنها بسیار متفاوت است بپذیرد و به آنها احترام بگذارد. همدلی روابط اجتماعی را بهبود می‌بخشد و به ایجاد رفتارهای حمایت‌کننده و پذیرنده نسبت به انسان‌های دیگر، منجر می‌شود. **توانایی مقابله با هیجان‌ها:** این توانایی فرد را قادر می‌سازد تا هیجان‌ها را در خود و دیگران تشخیص دهد، نحوه تأثیر هیجان‌ها

را ارزیابی کنند، مسلماً در سطوح بالاتر بهداشت روانی قرار خواهند گرفت.

توانایی حل مسئله: این توانایی فرد را قادر می‌سازد تا به‌طور مؤثرتری مسائل زندگی را حل نماید. مسائل مهم زندگی چنانچه حل‌نشده باقی بمانند، استرس روانی ایجاد می‌کنند که به فشار جسمانی منجر می‌شود.

توانایی تفکر خلاق: این نوع تفکر، هم به حل مسئله و هم به تصمیم‌گیری‌های مناسب کمک می‌کند. با استفاده از این نوع تفکر، راه‌حل‌های مختلف مسئله و پیامدهای هر یک از آنها بررسی می‌شوند. این مهارت فرد را قادر می‌سازد تا مسائل را از ورای تجارب مستقیم خود دریابد و حتی زمانی که مشکلی وجود ندارد و تصمیم‌گیری خاصی مطرح نیست، با سازگاری و انعطاف بیشتر به زندگی روزمره بپردازد.

توانایی تفکر نقادانه: تفکر نقادانه، توانایی تحلیل اطلاعات

بر رفتار را بداند و بتواند واکنش مناسبی به هیجان‌های مختلف نشان دهد. اگر با حالات هیجانی، مثل غم و خشم یا اضطراب، درست برخورد نشود، این هیجان‌ها تأثیر منفی بر سلامت جسمی و روانی خواهند گذاشت و برای سلامت، پیامدهای منفی به دنبال خواهند داشت.

توانایی مقابله با استرس: این توانایی، شامل شناخت استرس‌های مختلف زندگی و تأثیر آنها بر فرد است. شناسایی منابع استرس و نحوه تأثیر آن بر انسان، فرد را قادر می‌سازد تا با اعمال و موضع‌گیری‌های خود فشار و استرس را کاهش دهد. (قاسم‌آبادی و محمدخانی، ۱۳۷۷: ۱۷)

مبانی آموزش مهارت‌های زندگی به افراد یا بزرگسالان

مهارت‌های زندگی را نمی‌توان به صورت منفعل آموزش داد. این مهارت‌ها از طریق آموزش مهارت‌های عملی و اثبات تجربی و تمرین‌های نظارتی یاد گرفته می‌شوند.

برنامه آموزش مهارت‌های زندگی باید به صورت مداخله‌ای درازمدت انجام شود... چون مداخله کوتاه‌مدت مثلاً چند هفته، آثار کوتاه‌مدت بر بهداشت روانی یا هر چیز دیگری دارد. مداخله‌های کمی طولانی‌تر، مثلاً مداخله‌های چندماهه، بر سلامت مهارت‌ها و تمایلات رفتاری، احساس خودکارآمدی و کفایت اثر می‌گذارند.

مدل ارائه‌شده در صفحه بعد نشان می‌دهد که در یک برنامه زمانی چه تغییراتی را می‌توان انتظار داشت. اگر اجرای یک برنامه فقط سه ماه طول بکشد، نباید منتظر تغییر رفتار بود اما می‌توان انتظار بروز تغییراتی در دانش، نگرش و سلامت روان داشت. در صورتی که اجرای برنامه یک سال به طول انجامد، تغییراتی در عملکرد تحصیلی و آمادگی‌های رفتاری ایجاد می‌شود. پس از اجرای طولانی‌مدت برنامه، مثلاً پس از سه سال، تغییر در رفتارهای سلامت و رفتارهای اجتماعی ایجاد می‌شود. در این هنگام می‌توان مؤثر بودن برنامه را براساس تغییر در رفتارهای مربوط به بهداشت، ارزیابی نمود. مهارت‌های زندگی، هم شناختی و هم رفتاری هستند. به‌وسیله مهارت‌های رفتاری، مفاهیمی نظیر اینکه چگونه به‌طور مؤثر و کارا با دوستان و بزرگسالان ارتباط برقرار کنیم معنی پیدا می‌کند و به وسیله مهارت‌های شناختی ما می‌توانیم یادگیری را معنی و تعریف کنیم. افراد در یک محیط یکسان و مشابه از هم متفاوتند و این مسئله، از مهارت‌ها، منابع، فرصت‌ها و دانش‌هایی که قبلاً داشتند ناشی می‌شود.

آثار مختلف آموزش مهارت‌های زندگی در طی زمان

- ایجاد دانش
- تغییر نگرش

- بهبود سطح بهداشت روان
آثار کوتاه مدت:

- تمایلات رفتاری مثبت
- تغییر در خودکارآمدی
- بهبود توانایی‌های روانی اجتماعی
- بهبود فضای کلاس
- بهبود رفتارهای مدرسه
- بهبود روابط بین شاگردان و بهبود روابط شاگردان و معلمان
- آثار میان مدت:
- بهبود حضور در مدرسه
- بهبود عملکرد تحصیلی
- ایجاد تغییرات معنی‌دار در رفتار سلامت و رفتارهای اجتماعی

آثار بلند مدت:

- بروز تغییرات معنی‌دار در رفتار سلامت و رفتارهای اجتماعی
- جلسات تقویتی:

- نگهداری و ابقای تغییرات ایجادشده در طی زمان
(برنامه آموزش مهارت‌های زندگی، سازمان جهانی بهداشت: صفحه ۲۷)

رسانه‌ها و مهارت‌ها

در جهان امروز وسایل ارتباط جمعی - از جمله روزنامه‌ها، رادیو و تلویزیون و سینما - با انتقال اطلاعات و معلومات جدید و مبادله افکار و عقاید عمومی، در راه پیشرفت و تمدن بشری نقش بزرگی ایفا می‌کنند، به‌طوری‌که بسیاری از دانشمندان عصر کنونی، زندگی انسان را، «عصر ارتباطات» نام نهاده‌اند. (معتد-نژاد، ۱۳۷۱: ۹)

وقتی که ما اصطلاح «رسانه‌های گروهی» را می‌شنویم، فکرمان متوجه چیزی عظیم و فاقد شخصیت می‌شود. روزنامه‌ای که در چاپخانه‌های بزرگ پایتخت چاپ می‌شود، برنامه رادیویی که برای میلیون‌ها شنونده پخش می‌شود و یا برنامه‌های تلویزیونی که با هزینه‌ای سنگین تهیه می‌شود؛ این وسایل می‌توانند مطالب را به صورت مداوم یادآور شده و تشویق‌کننده باشند. مثلاً در یک برنامه درازمدت برای ارتقاء تغذیه کودکان با شیر مادر، پیام رادیویی تکراری به مادران کمک می‌کند تا به یاد آورند که چرا این موضوع برای سلامتی اطفالشان مهم است. (پارسی‌نیا و حکمت، ۱۳۷۲: ۲۲۱)

اهمیت وظیفه آموزشی وسایل ارتباطی در جوامع معاصر به حدی است که بعضی از جامعه‌شناسان برای مطبوعات و رادیو و تلویزیون نقش آموزش موازی با آموزش دائمی قائل هستند. جامعه‌شناسان معتقدند که وسایل ارتباطی با پخش اطلاعات و

معلومات جدید به موازات کوشش معلمان و استادان، وظیفه آموزشی انجام می‌دهند و دانستنی‌های علمی و فرهنگی و اجتماعی دانش‌آموزان و دانشجویان را تکمیل می‌کنند. البته وظیفه آموزشی وسایل ارتباطی به دوران تحصیل افراد محدود نمی‌شود و کسانی که از مدارس و دانشگاه‌ها فارغ‌التحصیل شده و وارد زندگی اجتماعی می‌شوند، نیز ناچارند برای افزایش و گسترش معلومات خود همیشه از پیام‌های وسایل ارتباطی استفاده کنند و بدین ترتیب وسایل ارتباطی در عین حال که برای آموزش از بسیاری از رشته‌های علمی به معلمان و استادان کمک می‌نماید، به همراه مدارس و دانشگاه‌ها و حتی در بسیاری از موارد خیلی جلوتر از آنها، نقش آموزش دائمی خود را دنبال می‌کنند. (معمدنژاد، ۱۳۷۱: ۱۳)

رادیو و آموزش

وسایل ارتباط جمعی مانند مطبوعات در حال حاضر یکی از مهم‌ترین وسایل ارتباطی به شمار می‌آیند و از طریق آنهاست که بسیاری از نیازهای جوامع بشر تأمین می‌شود. در میان همه وسایل ارتباط جمعی رادیو جایگاه ویژه‌ای دارد. این وسیله به دلیل فناوری ساده و انبوهی بودن آن، می‌تواند در آن واحد با میلیون‌ها نفر ارتباط برقرار کند. پیشرفت‌ها و تحولات وسیع در تمامی زمینه‌ها و ضرورت انتقال نوآوری‌ها به جوامع سنتی و عقب‌مانده، رادیو را به‌عنوان ابزار کارسازی که می‌تواند در جهت آموزش و اشاعه یافته‌های علمی به کار گرفته شود، بر سر زبان‌ها انداخته است. (خاتون‌آبادی، ۱۳۷۴: ۶۴)

رادیو به‌عنوان یک وسیله پیام‌رسانی، دارای ارزش فراوانی است. رادیو شخص پیام‌دهنده یا گوینده را به درون خانه خصوصی افراد وارد می‌کند و در هر مکان حضور دارد و بدین‌گونه خود را به مردم نزدیک می‌سازد. اگر بخواهیم به شکل ایده‌آل به ارتباط جمعی دست پیدا کنیم به‌طوری‌که معایب و نارسایی‌های سایر روش‌های ارتباطی و آموزشی را نداشته باشد، رادیو کامل‌ترین و مناسب‌ترین وسیله برای رسیدن به این منظور است، چرا که گوینده این بار به جای ارتباط داشتن با یک نفر، با هزاران نفر ارتباط برقرار می‌سازد. این وسیله به‌طور باورنکردنی دارای نقش همه‌جانبه و گسترده‌ای در خانواده‌ها و افکار مخاطبان است و در متقاعد ساختن آنان و ایجاد فرصت‌هایی جهت بحث و گفت‌وگو بین آنها اهمیت فراوانی دارد. (همان: ۶۸)

در اغلب کشورها یک ایستگاه یا فرستنده رادیویی به نام «رادیو آموزشی» تمام ساعات کار خود را در راه پخش برنامه‌های آموزشی رسمی و غیررسمی اختصاص می‌دهد و معلمان با هماهنگی قبلی از این برنامه‌ها می‌توانند استفاده کنند. علاوه بر رادیو آموزشی، برنامه‌های رادیو همگانی نیز در برخی موارد می‌توانند به‌عنوان یک منبع آموزشی مورد استفاده معلمان و

دانش‌آموزان قرار بگیرند. اطلاعات علمی، بهداشتی، اجتماعی، هنری و زیست‌محیطی از جمله مطالبی هستند که بخش مهمی از برنامه‌های رادیویی را تشکیل می‌دهند. (امیر تیموری، ۱۳۷۷: ۱۹۶)

رادیو همچنین به‌عنوان یکی از وسایل کمک آموزشی می‌تواند هم در مدارس و هم در سایر مراکز آموزشی به‌طور گسترده‌ای به کار رود. نکته مهم در آموزش از طریق رادیو این است که باید موضوع و زمان پخش برنامه‌هایی که می‌تواند جنبه آموزشی برای افراد مختلف - از کودکان گرفته تا بزرگسالان و سالمندان - داشته باشد، توجه کرد. با استفاده از سایر روش‌های آموزش و تدریس از قبیل سخنرانی، بحث‌های گروهی و غیره می‌توان در پایان برنامه‌های رادیویی به تکمیل آموزش پرداخت.

آموزش مهارت‌های زندگی از رادیو

آموزش مهارت‌های زندگی از راه‌های گوناگونی مانند تشکیل کلاس، جلسات، بحث، کارگاه‌های آموزشی، سخنرانی، رادیو و تلویزیون و غیره انجام می‌گیرد. در میان وسایلی مانند روزنامه، کتاب، تئاتر، سینما و غیره، رادیو از حوزه انتشار وسیعی برخوردار است. نکته مهم این است که پیشرفت پوشش رادیو، مانند مطبوعات مستلزم گسترش سوادآموزی نیست و لذا جمعیت کثیر بی‌سواد یا کم‌سواد را می‌تواند در برگیرد و پیام‌های اطلاعاتی آموزشی و هشداردهنده خود را برای آنان ارسال کند.

باید خاطر نشان کرد که مجلات و نشریات آموزشی و ترویجی، دارای اهمیت زیادی هستند، لیکن به دلیل مشکلات اقتصادی، فقر فرهنگی و دشواری‌های انتشاراتی و توزیع ناصحیح هنوز نتوانسته‌اند جنبه همکاری به خود بگیرند. براساس تحقیقات انجام‌شده توسط سازمان یونسکو، رادیو یکی از وسایل ارتباط جمعی مؤثر در امر توسعه مهارت‌های زندگی در کشورهای مختلف است. اما این وسیله در صورتی قادر به برقراری ارتباط با مخاطبان خود خواهد بود که مناسب‌ترین موضوع‌ها را برگزیند و مطلوب‌ترین قالب‌ها را برای ارائه آنها انتخاب کند. در همین رابطه دکتر ابراهیم رشیدپور در کتاب خود به نام «ارتباط جمعی و رشد ملی ضمن اینکه وسایل ارتباط جمعی و به‌ویژه رادیو را بهترین وسیله آموزشی برای تغییرات اجتماعی در جهت نوسازی می‌داند و می‌گوید آنچه ما در این میان بیش از همه درخور توجه است چگونگی به‌کارگیری رادیو در جهت ارسال پیام است. (خاتون‌آبادی، ۱۳۷۴: ۱۹)

چون رادیو وسیله سرگرم‌کننده مهمی به شمار می‌رود، لذا بعضی از مهم‌ترین پیام‌ها را می‌توان از طریق سرودها، آوازها، داستان‌ها و نمایش‌ها به گوش مردم رساند. در بسیاری از مناطق برنامه‌های نمایشی بسیار مشهوری وجود دارد که با مسائل و مشکلات خانواده یا افراد اجتماع ارتباط دارد. وقتی این مسائل

می‌شود و مزیت‌های به معنی دقیق کلمه رادیو و ضبط صوت را در خود جمع می‌کند. (پورشه، ۱۳۶۴: ۴)

مزایای رادیو از نظر تعلیمی

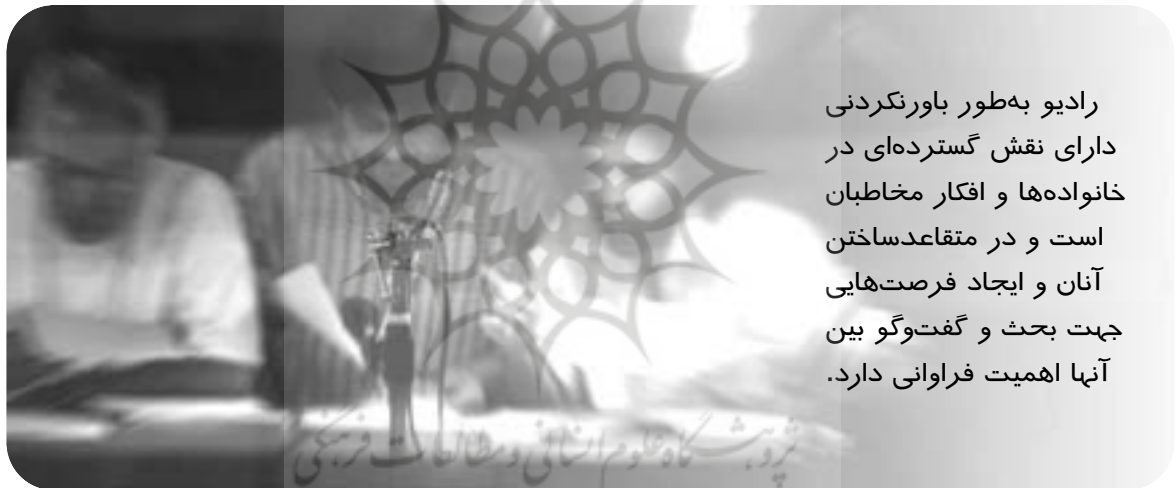
رادیو از جنبه تعلیمی و آموزشی از مزایای زیر برخوردار است: فوریت: وقتی از مقوله فوریت سخن به میان می‌آید دو جنبه مورد نظر است: نخست آنکه یک اطلاع و حادثه مهم و اضطراری را می‌توان به سرعت به سمع شنوندگان رسانید، لذا در زمان ارسال پیام توسط رادیو که بیش از چند لحظه به طول نخواهد انجامید به‌طور چشمگیری صرفه‌جویی می‌شود. جنبه دیگر این قضیه آن است که شنونده رادیو بدون آنکه از مراحل آماده و ساخته شدن پیام مطلع باشد به آسانی پیامی را از رادیو دریافت می‌کند. این نکته را می‌توان از صحبت‌های بعضی از شنوندگان در جملاتی چون «من احساس کردم که درست در آنجا هستم و یا گوینده رادیو انگار روبه‌روی من نشسته است» درک کرد.

- ارتباط با گروه‌های از مردم با نیازهای مشترک: به‌دست-

در رابطه با بهداشت باشد، طرز برخورد بازیگران با مشکلات را بازگو می‌کند. شنوندگان در حین شنیدن برنامه‌های تفریحی بدون آنکه بدانند، آموزش هم می‌بینند و پیام را دریافت می‌دارند و به احتمال خیلی زیاد به علت نحوه پخش برنامه، آنها را به خاطر خواهند سپرد. باید در این روش از احساساتی بودن و یا سعی در اعمال فشار روی مردم برای تغییر نظراتشان خودداری نمود. (پارسی‌نیا و حکمت، ۱۳۷۲: ۲۶۲)

رادیو بسیاری از مردم را صمیمانه تحت تأثیر قرار می‌دهد. یک نوع تأثیر رودرروست. به وسیله رادیو نویسنده، گوینده و شنونده در دنیای ارتباطی واحد و مشترکی قدم می‌گذارند. این همان جنبه فوری و صمیمانه رادیوست که می‌تواند یک نوع تجربه خصوصی و شخصی به حساب آید. رادیو قدرتی عمیق دارد که همه چیز و همه کس را دربر می‌گیرد. (خاتون‌آبادی، ۱۳۷۴: ۶۲)

شیوه‌های زیادی برای آموزش مهارت‌های زندگی از رادیو وجود دارد که شامل گفتار رادیویی (که بهترین نوع گفتار رادیویی آن است که به صورت گپ دوستانه حول یک موضوع مشخص

رادیو به‌طور باورنکردنی دارای نقش گسترده‌ای در خانواده‌ها و افکار مخاطبان است و در متقاعد ساختن آنان و ایجاد فرصت‌هایی جهت بحث و گفت‌وگو بین آنها اهمیت فراوانی دارد.

آوردن اطلاعات از روزنامه‌ها، مجله‌ها و نشریات علاوه بر اینکه به علت توزیع ناهماهنگ آنها تضمین چندانی ندارد، فقط برای کسانی ممکن خواهد بود که از نعمت سواد بهره‌مند باشند. لیکن به‌خاطر اینکه مردم بی‌سواد یا کم‌سواد بیشتر از طریق مکالمات روزمره به کسب اطلاعات می‌پردازند، به‌وسیله رادیو می‌توان به راحتی زمینه‌های ذهنی لازم را جهت قبول نوآوری‌ها یا علاقه‌مند شدن به پدیده‌های جدید، در آنان به‌وجود آورد. ذکر این نکته لازم است که یک شخص بر استفاده صحیح و مؤثر از برنامه‌های رادیو از طریق پیام‌های خود رادیو می‌تواند تحت تعلیم قرار گیرد. (خاتون‌آبادی، ۱۳۷۴: ۶۹)

- استفاده از احساسات یا فشار هیجانی: آنچه ما با قلب‌هایمان احساس می‌کنیم، فراتر از درک عقلانی ماست. رادیو با ایجاد رابطه احساسی می‌تواند به احساسات و قلب‌های مردم

باشد و این خود نیازمند ساختار یکنواخت است) مصاحبه (که نوع زنده گفتار است)، میزگرد (که یکی از قالب‌های ارائه پیام‌های رادیویی برای طرح موضوع‌های مختلف است که با افراد متعددی درباره یک موضوع بحث می‌کنند) و نمایش‌های رادیویی (که مناسب‌ترین روش برای آموزش انواع مهارت‌ها از رادیوست) می‌باشد. به ویژه مهارت‌های برقراری ارتباط، همدلی و مسائلی که با احساسات و هیجانات افراد سروکار دارد و پیام‌های کوتاه که یکی از مفیدترین شیوه‌های آموزشی به طریق انبوهی در زمینه مسائل مهم اجتماعی مردم و یا بهبود سطح زندگی آنان از طریق تغییر در رفتار شنوندگان پیام‌های رادیویی است. (همان: ۹۱)

در صورتی که یک ضبط صوت در اختیار داشته باشیم هر گونه برنامه رادیویی می‌تواند بدون دشواری ضبط و نگهداری شود. آنگاه رادیو مبدل به سرچشمه قابل ملاحظه ذخیره آموزشی

نزدیک شود. به عنوان مثال، نمایش رادیویی اگر از مفهوم عمیق و آثاری بهره‌مند باشد، می‌تواند با ورود احساس مخاطبان، در آنان انگیزه‌های سازنده‌ای به وجود آورد. صدا، موزیک و افکت‌های رادیویی در انعکاس وقایع و ایجاد هیجان، به مراتب نقشی مؤثرتر از مطالب چاپی خواهند داشت. (همان: ۷۱)

رادیو با تصویر: اغلب بحث بر سر این است که رادیو نسبت به تلویزیون در درجه دوم اهمیت قرار دارد چرا که رادیو فقط از طریف حس شنوایی با مردم ارتباط برقرار می‌کند در حالی که تلویزیون و سینما از هر دو حس شنوایی و بینایی بهره می‌گیرند، حقیقت این است که رادیو به تنهایی قادر به ارائه اطلاعات دیداری به شنوندگان خود نیست، ولی با کمک گرفتن از مواد چاپی، این مسئله به طریقی میسر شده است. تهیه نمودار، تصاویر، نقاشی‌ها و مطالب مکتوبی که در ایستگاه‌های محلی رادیو و باشگاه‌های رادیویی، در ارتباط با مطالب یک برنامه خاص، بین شنوندگان توزیع می‌شود، از جمله این موارد است و می‌توان آن را به عنوان بخشی از تمرین‌های آموزشی تلقی کرد.

غلبه بر زمان و مکان: رادیو بر موانع زمانی و مکانی غلبه می‌کند. با ظهور گیرنده‌های ترانزیستوری رادیو به مثابه انقلابی عظیم در عرصه زندگی انسان توانسته است بر موانع بسیاری غلبه کند و پیام‌های خود را در آن سوی صعب‌العبورترین راه‌ها بفرستد (همان)

ارزانی: رادیو ترانزیستوری امکان استفاده عام شمول‌تر رادیو را فراهم آورده است. قیمت رادیو به طور متوسط ۱۶ بار از قیمت یک دستگاه تلویزیون کمتر است. (همان)

نتیجه

در حال حاضر رادیو از برجسته‌ترین وسایل ارتباط جمعی به حساب می‌آید که با دارا بودن بیشترین برد و مخاطبان از اقشار مختلف می‌تواند نتایج تحقیقات کاربردی و مفید را به آنان انتقال دهد. اثر رادیو به عنوان یک وسیله برای آموزش و انتقال پیام‌ها، باید از طریق ابزارهای دیگری نظیر راهنمایان شنیداری، نشریه‌های آموزشی و سایر وسایل ارتباط سمعی و بصری، کامل شود. بدیهی است امکان دسترسی هم‌زمان به چند وسیله برای گیرنده پیام، تأثیرپذیری پیام را افزایش خواهد داد. اثرگذاری پیام‌های آموزشی و توسعه‌ای از رادیو زمانی به بیشترین حد خود خواهد رسید که پس از پایان برنامه رادیویی بتوان زمینه‌ای برای بحث‌های گروهی بین گروه‌های شنونده برنامه فراهم آورد، لذا در آموزش از طریق رادیو نباید صرفاً به تعداد فراوان شنوندگان خشونود بود، بلکه لازم است در آنان زمینه‌های لازم جهت ترغیب به عملی خاص را ایجاد کرد. در این خصوص تولیدکنندگان برنامه رادیویی و آموزش‌دهندگان و مربیان باید این شعار را سرلوحه فعالیت خود قرار دهند: «بشنو، مباحثه کن، به اجرا درآور.»

آموزش مهارت‌های زندگی از طریق رادیو می‌تواند هم به صورت برنامه‌ریزی شده و هم به طریقی که این برنامه‌ها با هدف آموزش مهارت‌های زندگی تدارک دیده نشده باشد انجام گیرد. در آموزش مهارت‌های زندگی به صورت برنامه‌ریزی شده، برنامه‌سازان بخش‌های مختلف رادیو با توجه به نوع مهارتی که می‌خواهند آموزش بدهند، کارشناسانی را در رابطه با نوع مهارت مورد نظر به برنامه دعوت می‌کنند و تعدادی سؤالات از پیش تعیین شده و همچنین سؤالاتی که در خلال بحث پیش می‌آید و سؤالاتی که مخاطبان نیز مطرح می‌کنند را مورد ارزیابی قرار می‌دهند. ولی در برنامه‌هایی که در هدف از پخش آنها آموزش چنین مهارت‌هایی مد نظر نیست و هدف‌های دیگری از جمله این که به جنبه تفریحی و سرگرمی برنامه توجه دارند مطرح‌اند، نیز می‌توان آموزش چنین مهارت‌هایی را لحاظ کرد. افراد مختلف می‌توانند با توجه به ویژگی‌های خود، از قسمت‌های مختلف آن استفاده کنند و این همان چیزی است که از آن با عنوان «آموزش مداوم در مباحث علوم تربیتی» یاد می‌شود.

به عنوان نتیجه‌گیری کلی می‌توان گفت رادیو حداقل از چهار قابلیت و توانایی در آموزش بهره‌مند است: نخست آنکه به عنوان یک وسیله ارتباط جمعی به تعداد بی‌شماری از مردم در زمان‌های مختلف دسترسی دارد و اطلاعات را در زمان اندک به مخاطبان خود انتقال می‌دهد؛ دوم آنکه رادیو برای افراد بی‌سواد و باسواد به یک اندازه می‌تواند مفید باشد، هر چند که برای قشرهای بی‌سواد و کم‌سواد که امکان استفاده از کتاب و نشریات کمتر میسر است، کاربرد بیشتری دارد؛ سوم آنکه از قابلیت زیادی برای طرح موضوع‌های گوناگون در قالب‌های مختلف برخوردار است و بالاخره تکمیل‌کننده تأثیر پیام‌های سایر رسانه‌های جمعی است.

منابع:

- امیر تیموری، محمدحسین، (۱۳۷۷) رسانه‌های آموزشی، شناسایی، انتخاب، تولید و کاربرد، شیراز: ساسان پورشه، لویی و همکاران، (۱۳۶۴) به سوی آموزش شنیداری - دیداری، ترجمه: سیار، پیروز: سروش خاتون‌آبادی، سید احمد. (۱۳۷۴) رادیو و ارتباط توسعه‌ای، تهران: سروش سازمان جهانی بهداشت، (۱۳۷۱) آموزش برای بهداشت، دستورالعمل آموزش بهداشت در مراقبت‌های بهداشتی اولیه، مترجمان: پارس‌نیا، سعید و حکمت، سیمین: چهر. سازمان جهانی بهداشت، (۱۳۷۷) برنامه آموزش مهارت‌های زندگی، مترجمان: نوری قاسم‌آبادی، ربابه و محمدخانی، پروانه سمعی، ستاره، (۱۳۸۳) تأثیر آموزش مهارت‌های زندگی بر میزان اختلال سلوک پسران دوره راهنمایی، پایان‌نامه معتمدنژاد، کاظم، (۱۳۷۱) وسایل ارتباط جمعی، جلد اول، تهران: علمی و فرهنگی معصومی، معصومه، (۱۳۸۵) اثربخشی آموزش مهارت‌های زندگی در سوادآموزان زن دوره پایانی نهضت سوادآموزی در شهر تهران، پایان‌نامه

